

Asia Riippukeininun tekijänoikeussuoja

Hakijat P Oy

Annettu 19.11.2019

Tiivistelmä

Riippukeinu oli tekijänoikeuslain 1 §:ssä tarkoitettu teos.

LAUSUNTOPYYNTÖ

1. Hakija on kertonut Aulis Herrasen perustaneen P Oy:n vuonna 1967 ja suunnitelleen Klassikko-riippukeininun 1970-luvulla. Suunnittelija kuoli vuonna 1987 eikä tuotteelle ole haettu erikseen suojaa. Yhtiö tiukensi jälleenmyyjien määrää vuonna 2018, jolloin jälleenmyyntioikeus poistui muun muassa L Oy:ltä ja K Oy:ltä. Nyt molemmat mainitut yritykset ovat alkaneet myydä omana maahantuontinaan muun muassa Klassikko-riippukeinua, K nimellä ”Classico” ja L nimellä ”Perinteinen riippukeinu”. Tuotteen täydellinen kopioiminen rikkoo tekijänoikeutta sekä lakia sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa. Hakija on pyytänyt asiassa tekijänoikeusneuvoston lausuntoa tekijänoikeutensa suojaamiseksi.

VASTINE

2. K Oy on antanut asiassa vastineen kertoen, että Indonesiassa on paljon tehtaita, jotka tekevät rottinkihuonekaluja. Näitä tuotteita voi ostaa mikä tahansa yritys. Niitä myydään ympäri maailmaa.

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTON LAUSUNTO

3. Tekijänoikeuslain (404/61) 55 §:n mukaan tekijänoikeusneuvosto antaa lausuntoja tekijänoikeuslain soveltamisesta. Näiden lausuntojen luonne ei ole sitova.

4. Tekijänoikeuslain 1 §:n mukaan sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on yksinoikeus teokseen. Säännökseen sisältyvän esimerkkiluettelon mukaan taiteellisina teoksina suojataan muun muassa taidekäsityön tai taideteollisuuden tuotteita tai teos voi ilmetä myös muulla tavalla.
5. Tekijänoikeuslain 1 §:n mukaiselta teokselta edellytetään, että sitä voidaan pitää tekijänsä itsenäisen luovan työn omaperäisenä tuloksena. Luova työ ilmenee tekijän tekemissä valinnoissa työn valmistusprosessin aikana. Riittävän omaperäisten valintojen tuloksena syntyvä työ ylittää teoskynnyksen eli saavuttaa teostason. Suojan edellytyksenä ei ole muita erityisiä vaatimuksia. Ratkaisu teoskynnyksen ylittymisestä tehdään tapauskohtaisella harkinnalla. Euroopan Unionin tuomioistuin katsoi 1.12.2011 antamassaan ratkaisussa C-145/10 (Painer), että teos voi saada tekijänoikeussuojaa, jos se on tekijänsä henkisen luomistyön tulos siten, että se kuvastaa tekijän persoonaa ja siitä käyvät ilmi tekijän vapaat ja luovat valinnat teosta tehtäessä. Kansallisen tuomioistuimen tehtävä on ratkaista lopullisesti, ylittykö teoskynnys.
6. Ollakseen tekijänoikeuslain 1 §:ssä tarkoitettu suojattu teos taideteollisuuden tuotteen tulee täyttää itsenäisyyden ja omaperäisyyden vaatimukset mahdollisesta käytännöllisestä tarkoituspärsästä huolimatta. Taideteollisuuden tuotteen muotoilussa lopputulokseen saattavat vaikuttaa paitsi tekijän luova panos myös tuotteen käyttötarkoituksesta johtuvat seikat. Tämän vuoksi taideteollisuuden tuotteen on ollut ajoittain vaikeaa saavuttaa tekijänoikeussuoja.
7. Euroopan Unionin tuomioistuin katsoi 12.9.2019 antamassaan ratkaisussa C-683/17 (Cofemel), että käsite ”teos” on unionin oikeuden itsenäinen käsite, jota on tulkittava ja sovellettava yhtenäisesti. Yhtäältä kyseinen käsite merkitsee sitä, että on olemassa suojan kohde, joka on omaperäinen siinä mielessä, että se on tekijänsä luovan henkisen työn tulos. Toisaalta teokseksi voidaan luokitella vain elementtejä, joita voidaan pitää ilmauksena tällaisesta luovasta henkisestä työstä. Jotta kyseistä kohdetta voidaan pitää omaperäisenä, on samalla välttämätöntä ja riittävää, että se heijastaa tekijänsä yksilöllisyyttä ilmentämällä tämän vapaita ja luovia ratkaisuja.
8. Teoksen osa saa tekijänoikeussuojaa, jos se teoksesta erillään tarkasteltuna ylittää teostason eli osaa sellaisenaan voidaan pitää ilmauksena tekijänsä henkisestä luomistyöstä. WIPO:n tekijänoikeussopimuksen (1996) 2 artiklassa sekä Sopimuksen teollis- ja tekijänoikeuksien kauppaan liittyvistä näkökohdista (TRIPS-

sopimus 1994) 9 artiklan 2 kohdassa esitetyn määritelmän mukaan tekijänoikeus suojaa ilmaisua, mutta ei ideaa, toimintatapaa, menetelmää tai matemaattisia käsitteitä sinänsä (ks. myös Pirkko-Liisa Haarmann: Tekijänoikeus ja lähioikeudet. Helsinki 2005, s. 50). Samoin tekijänoikeussuojan ulkopuolelle jäävät esimerkiksi teoksen aihe, aiheen käsittelyä ohjaava metodi, valmistusmenetelmät sekä teoksen sisältämät tiedot sellaisenaan. Tekijänoikeussuoja ei siten estä kahta tai useampaa henkilöä esimerkiksi hyödyntämästä samaa ideaa.

9. Korkein oikeus on käsitellyt tekijänoikeutta taideteollisiin tuotteisiin ratkaisussa KKO 1976 II 48. Korkein oikeus katsoi, että kyseessä olleet valaisimet eivät olleet siinä määrin itsenäisiä ja omaperäisiä että ne olisivat olleet taiteellisia teoksia. Valaisimien valmistaminen miilumenetelmällä ei vaikuttanut teostason arviointiin. Ratkaisussa KKO 1948 II 464 ei näytetty, että barokkityylinen kattovalaisin olisi ollut omaperäinen taideteos. Toisin ratkaisussa KKO 1962 II 60 taiteilijan suunnittelema rannekoru katsottiin taiteellisen muotoilunsa perusteella tekijänoikeuslain alaiseksi teokseksi. Samoin ratkaisussa KKO 1971 II 4 tekstiilitaiteilijan sommittelemaa ryijyä pidettiin sellaisena taiteellisenä teoksena, jota tarkoitettiin tekijänoikeuslain 1 §:ssä.
10. Tekijänoikeusneuvosto on käsitellyt tekijänoikeutta taidekäsitteisiin ja taideteollisuuden tuotteisiin esimerkiksi lausunnoissaan TN 2004:12 (koivuvanerinen seinäke), TN 2005:1 (koristelautanen), TN 2007:11 (kynttilänjalka), TN 2012:12 (vetoketjusta valmistetut korut), TN 2017:9 (mattokonsepti ja yksittäiset matot) joissa mainitut esineet eivät yltäneet teostasoon. Lausunnossa TN 2018:10 matto ja TN 2018:11 ryijykonsepti ei saanut tekijänoikeudellista suojaa.
11. Sen sijaan lausunnoissa TN 1999:16 (kaksi mattoa), TN 2003:4 (neulepuserot), TN 2003:8 (kuvioitu kangas) TN 2003:16 (tekstiilityöt), TN 2006:19 (snapsilasit), TN 2008:9 (huivikuosit), TN 2010:10 (Aalto-maljakkokangas), TN 2012:7 (valaisimet), TN 2013: 15 (astiasarjat), TN 2018:2 (valaisimet) sekä TN 2019:3 (valaisimet) esineet olivat niin itsenäisiä ja omaperäisiä, että ne olivat tekijänoikeuslain 1 §:n tarkoittamia teoksia.
12. Tekijänoikeuslain 2 §:n 1 momentin mukaan tekijänoikeus tuottaa, laissa säädetyin rajoituksin, yksinomaisen oikeuden määrätä teoksesta valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin, muuttamattomana tai muutettuna. Tekijänoikeuslain 2 §:n 2 momentin mukaan kappaleen valmistamisena pidetään sen valmistamista kokonaan tai osittain, suoraan tai välillisesti, tilapäisesti tai pysyvästi sekä millä keinolla ja missä muodossa

tahansa. Kappaleen valmistamisena pidetään myös teoksen siirtämistä laitteeseen, jolla se voidaan toisintaa.

Analyysi ja johtopäätökset

13. Tekijänoikeusneuvosto on arvioinut sille toimitettua aineistoa ja toteaa saadun selvityksen perusteella seuraavaa.
14. Tekijänoikeuslaki ei tunne jyrkkää jaottelua puhtaisiin taidesineisiin ja käyttöesineisiin, vaan tekijänoikeuslain 1 §:n mukainen esimerkkiluettelo mainitsee nimenomaisesti taidekäsitteiden tai taideteollisuuden tuotteet suojattavina teoksina. Käyttöesineet, kuten riippukeinu, voivat siis saada tekijänoikeudellista suojaa.
15. Käyttötarkoitus saattaa rajata tekijän valintoja voimakkaastikin. Tekijänoikeusneuvosto katsoo, että tässä tapauksessa käyttötarkoitus ei kuitenkaan ole tekijänoikeussuojan kannalta olennaisella tavalla rajannut tekijänsä vapautta tehdä luovia valintoja.
16. Tekijänoikeus ei suojaa teoksen ideaa, periaatteita tai tietoja, vaan sitä konkreettista ilmenemismuotoa, johon ne on teoksessa saatettu. Nyt kyseessä oleva rottinkinen riippukeinu lukuisine yhteen sulautuvine ovaali- ja kaarimuotoineen istuinosassa, selkänöjässä sekä ripustuspisteessä heijastaa tekijänsä yksilöllisyyttä ilmentämällä tämän vapaita ja luovia ratkaisuja niin, että se riittävän itsenäisenä ja omaperäisenä saa teossuojaa.
17. Tekijänoikeusneuvosto katsoo, että lausuntopyynnössä kyseessä oleva Klassikko-riippukeinu on tekijänoikeuslain 1 §:ssä tarkoitettu teos.
18. Hakijan Klassikko, ”Perinteinen riipputuoli” sekä ”Classico” antavat käytännössä identtisen kokonaisvaikutelman saman riippukeinin kappaleina lausuntopyyntöön oheistettujen valokuvien ja lausuntopyynnössä esitetyn perusteella.
19. Kuten yllä on mainittu, Tekijänoikeuslain 2 §:n 1 momentin mukaan tekijänoikeus tuottaa, laissa säädetyin rajoituksin, yksinomaisen oikeuden määrätä teoksesta valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin, muuttamattomana tai muutettuna.
20. Saattamista yleisön saataville on myös teoksen kappaleiden levittäminen yleisölle, joka siis vaatii tekijänoikeuden haltijan suostumuksen. Yleisölle levittämiseksi katsotaan tekijänoikeuslain 2

§:n 3 momentin 3 kohdan mukaan muun muassa teoskappaleen myytäväksi tarjoaminen. Ellei suostumusta tai lupaa siihen ole, on kyseessä lähtökohtaisesti tekijänoikeuden loukkaus.

21. Tekijänoikeusneuvosto ei toimivaltansa rajoissa anna lausuntoa mahdollisen muun lainsäädännön soveltumisesta riippukeinuun.

Puheenjohtaja Marcus Norrgård

Sihteeri Perttu Virtanen

Lausunto on käsitelty tekijänoikeusneuvoston täysistunnossa. Asian ratkaisemiseen ovat osallistuneet Marcus Norrgård (puheenjohtaja), Rosa Maria Ballardini, Lottaliina Pokkinen, Sanna Nikula, Aku Toivonen, Antti Kotilainen, Valtteri Niiranen, Timo Enroth, Maria Rehbinder, Tuula Hämäläinen, Riikka Tähtivuori ja Asko Metsola.

Äänestysratkaisu

Eriävä mielipide

Toisin kuin tekijänoikeusneuvoston enemmistö, emme katso nyt kyseessä olevan rottinkisen riippukeinun heijastavan tekijänsä yksilöllisyyttä ilmentämällä tämän vapaita ja luovia ratkaisuja niin, että se riittävän itsenäisenä ja omaperäisenä saisi teossuojaa. Klassikko-riippukeinu ei mielestämme ole tekijänoikeuslain 1 §:ssä tarkoitettu teos.

Koska kyseessä ei ole tekijänoikeudella suojattu teos, ei hakijalla ole tekijänoikeuslain perusteella yksinoikeutta kyseessä olevien tuotteiden myytäväksi tarjoamiseen.

Helsingissä 19.11.2019

Asko Metsola

Tuula Hämäläinen